

FENOMENALİZM VE GÖZLEM*

Teo Grünberg

Bu yazıda güttüğüm amaç *fenomenalizm*'i savunmaktır. Fiziksel nesnelere hakkında olan bir dile "*T-dili*" (thing-language), duyu-verileri hakkında olan bir dile de "*S-dili*" (sense-datum language) diyelim. O zaman fenomenalizmin çağdaş analitik felsefe çevrelerinde "*çevirsel fenomenalizm*" (translational phenomenism), kısaca (TP) dediğim aşağıdaki tezle dile getirildiğini söyleyebiliriz:

(TP) *Her T-önermesi bir S-önermesine çevrilebilir.*

(TP) tezine karşı (a) hiçbir T-önermesinin bir S-önermesine çevrilemeyeceği, (b) S-dili diye bir dilin bulunmadığı, (c) duyu-verilerinin varolmadığı öne sürülmüştür.

(a) itirazını kabul etmeğe hazırım. Hattâ daha da ileriye giderek, hiçbir T-önermesinin sonsuz bir S-önermesi kümesi şeklinde bile S-diline çevrilemeyeceğini öne sürüyorum.

(c) itirazının da haklı bir yanı (ama yalnız *bir* yanı) olduğunu kabul ediyorum. Nitekim bir "*duyu-verisi*", bir şeyi algıladığım (veya algıladığımı sandığım) zaman gerçekten veya dolaysız olarak algıladığım nesne şeklinde tanımlanmaktadır. Oysa, bir şeyi algıladığımı sanmam, hiç de gerçekten algıladığım bir *nesnenin* varolmasını gerektirmez. Şu halde algı olayı — dolayısıyla gözlem ve deneyim — bu anlamda duyu-verilerinin varolmasına yol açmıyor. Ben ise "*duyu-verileri*"ni algıların "gerçek" veya "dolay-

* Bu yazı "1964 Milletlerarası Mantık, Metodoloji ve Bilim Felsefesi Kongresi" ne sunduğum (aşlı *Felsefe Arkivi*'nin bu sayısında, s. yayınlanmış olan) İngilizce tebliğin özetidir.

sız” objesi (Berkeley’nin “*percipi*” si) olarak değil de, *tek tek algı olayları* (“*percipere*”) şeklinde tanımlıyorum. Bu mânada duyu-verilerinin varolduğu şüphe götürmez.

Fenomenalizmi ((TP)den mantıkça bağımsız olan) “*ontolojik fenomenalizm*”, kısaca (OP) dediğim aşağıdaki tezde dile getiriyorum:

(OP) *T-dili sadece “fiktif” nesnelere söz eder; S-dilinin sözü-nü ettiği nesnelere ise “gerçek” varlıklardır.*

(OP) tezini doğrudan doğruya kanıtlıyacak yerde, onu metodolojik bir varsayım olarak kullanıyor; bu kadar dar bir ontolojiyle yetinerek, T-dilinin — dolayısıyla de tabiat biliminin — mantıkça tutarlı ve pratik bakımdan elverişli bir şekilde yorumlanıp yorumlanamayacağını araştırıyorum. Vardığım sonucu “*empirist gösterme-ayracı*” (empiricists criterion of reference), kısaca (ECR) dediğim aşağıdaki tezle dile getiriyorum:

(ECR) *Empirik bir bilgiyi dile getirebilen her T-dili, görünüşte olduğu gibi fiziksel nesnelere değil, böyle bir dilin önermelerini pekiştiren veya çürüten “duyu-verileri”ne ilişkindir.*

(ECR), empirizmi en güçlü bir şekilde temellendirir; ama *semantik-doğruluk* kavramının T-diline uygulanmasını imkânsız kılar. Böylece tabiat bilimlerinde bir “*pragmacı doğruluk-teorisi*” ne başvurmak gerekir. Semantik-doğruluk kavramı ise sadece S-önermelerine uygulanabilir.